

האם יש "בגר" בקבר, או אין "בגר" בקבר? ומבארת הגמרא את הספק: זה פשיטא ליה לרבא, שאם מתה הנערה קודם העמדה בדין, לא פקע חיוב הקנס, ואולם יש להסתפק: האם יש בגר בקבר, ונמצא שהקנס צריך להיות לעצמה, ומאחר שמתה, הרי שהקנס **דבנה חוי** [של בנה הוא, שהוא יורשה].

או דלמא אין בגר בקבר, ואם כן דאביה חוי, של אביה הוא הקנס, ככל שאר הנערות שאביהן מקבל את תשלום הקנס, ולא הן עצמן?

ותמדה הגמרא על הנפקא מינה שנתבארה לט-א בספיקו של רבא, שאם יש בגר בקבר "דבנה חוי":

ומי מעברא, וכי אפשר שתתעבר כשהיא קטנה או נערה, כשהיא עדיין בת קנס, ותלד כשהיא נערה!?

והרי כשהיא קטנה אינה יכולה להתעבר ולילד ולד של קיימא, כי:

והתני רב ביבי ברייתא קמיה [בפני] **דרב נחמן**:

שליש נשים משמשות במוך, מותר להן לשמש במוך באותו מקום, ועל ידי כן נמנע עיבורן, (1) ואף שהן משחיתות זרע, שהוא דבר האסור בשאר נשים, (2) אלו מותרות משום סכנתן או סכנת העובר.

ותמדה הגמרא: **לעצמה** — אמאי?! והרי קנס האנוסה והמפותה לאביה הוא, וכנאמר בתורה!?

אמר פירש **רב הסדא**: אין הברייתא מדברת בסתם אנוסה, אלא **הכא** בברייתא **בנערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן**.

וקמפלגני **בפלוגתא דרבי עקיבא דמתניתין**, הסובר שקנסה לעצמה, ורבי עקיבא **דברייתא**, הסובר שקנסה לאביה.

אמר **אביי**: **כא עליה**, ומתה קודם שנגמר דינו לשלם את הקנס, הרי זה **פטור** מן הקנס.

שנאמר: "ונתן לאבי הנערה", ומשמע שהנערה היא חיה, ולא לאבי מתה.

ומבארת הגמרא: **מלתא דפשיטא ליה לאבי** שאם מתה הנערה הרי הוא פטור מן הקנס, דבר זה **מיבעיא ליה לרבא** [נסתפק בו רבא, לפי פירושו של מר בר רב אשי בספיקו, וכפי שיתבאר בהמשך הסוגיא].

דבעי רבא: נערה שנבעלה ולא הספיק האב להעמיד את הבעל בדין עד שמתה, והגיע זמן בגרותה⁽⁹⁾ בהיותה בקבר; ואילו היתה חיה היה הקנס לעצמה, היות ולא עמדה בדין עד שבגרה, ואולם אם הגיע זמן בגרותה בקבר מסתפק רבא:

1. ברש"י ביבמות יב ב, פירש שהן נותנות מוך בשעת תשמיש, ואילו לעיל לז א, פירש רש"י שהשימוש במוך היינו שהן מקנחות בו אחר התשמיש, וראה בהערה הבאה.

2. כן היא שיטת רש"י, ופירשו התוספות את שיטתו בשני אופנים:

בדרכה מיניה", שהרי אם תאמר שהוא מיעוט מדין קנס, מה קשה לגמרא על רבה, והרי יש לומר דאין הכי נמי אין כאן פטור של "קם ליה בדרכה מיניה", אלא הוא פטור מדין קנס מגזירת הכתוב.

9. שהוא ששה חדשים אחר הנערות, כמבואר בהמשך הסוגיא.

ואלו הן: א. קטנה; ב. מעוברת; ג. ומניקה.

והטעם שמותר להן לשמש במוך:

א. קטנה משמשת במוך, כי שמא תתעבר, ואם תתעבר, ודאי תמות היא ועוברת.⁽³⁾

ב. מעוברת משמשת במוך, כי שמא תתעבר שנית, ותעשה עוברת הראשון כמו פנדל,⁽⁴⁾ כלומר: שמא ידחוק העובר השני את הראשון, ותיפחת צורת העובר הראשון.

ג. מניקה משמשת במוך, כי שמא תתעבר וייעכר חלבה ושוב אינו טוב לתינוק, ותיאלץ לגמול את בנה מלהניקו, וימות היונק.

ואיזו היא קטנה לענין היתר להשתמש במוך?

מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד בת שתים עשרה שנה ויום אחד. כלומר: עד שתהא נערה,⁽⁵⁾ שבזמן זה בלבד יש לחוש שמא תתעבר ותמות.

אבל פחות מיכן, מבת אחת עשרה שנה, שאינה מתעברת כלל, ויתר על כן, אחר שנעשית נערה שאם היא מתעברת אינה מתה, הרי זו משמשת כדרכה, בלא מוך, והולכת.⁽⁶⁾

דברי רבי מאיר.

הראשון, קושיית הגמרא היא פשוטה, כי אי אפשר שתחיה, [וראה שם בגמרא, שהיא מתה ועוברת מת], ואף לפי הלשון השני מקשה הגמרא כאן, משום שמבואר שם בגמרא לפי לשון זו שבנים הרי הם כסימנים או עדיפא מהם והרי היא נערה משעת עיבור, ונמצא שבגרה קודם הלידה אחר שעברו ששה חדשים מעיבורה.

4. הוא שם דג שבים, ומבנה גופו שטוח.

5. אין הכוונה שמשתיים עשרה שנה ויום אחד הרי היא מתעברת וחיה, אלא עיקר הזמן תלוי בנערות, אלא שאין נערות קודם זמן זה, שאפילו הביאה שתי שערות אינן אלא שומא, רש"י.

6. א. לפי שיטת רש"י, "משמשת כדרכה והולכת" היינו לומר שאסורה לשמש באופן אחר, וגם אסורה לשאוב הזרע לפי מה שכתבו תוספות דאפילו בנתינת מוך לאחר תשמיש עוסקת הברייתא; וצריך ביאור, למה תהא קטנה פחותה מבת יא שאינה ראויה להתעבר אסורה

האחד: האיסור הוא משום שהוא משחית את הזרע, כי המוך נתון במעיה בשעת התשמיש, והוי כמשמש על עצים ועל אבנים, ואינו דומה למשמש עם הקטנה והאיילונית שהוא מותר. השני: אף אם נפרש שהיא מקנחת אחר התשמיש את הזרע, יש בזה איסור, משום שאף היא אסורה בהשחתת זרע, והריטב"א ביאר את דברי רש"י כפירוש זה.

ובפשוטו היה נראה דלשון רש"י כאן "ואינן כמשחיתות זרע" משמע שהאיסור הוא משום האשה, ואם כן נראה שרש"י מפרש כאן שהן מקנחות אחר תשמיש, [כדלעיל לז א, וביבמות שפירש רש"י, שהמוך נתון במעיה בשעת תשמיש לא הזכיר שהן כמשחיתות זרע]; אבל בספר הפלאה כאן, ורבינו עקיבא איגר [שו"ת קמא סימן עא] לא הבינו כן מלשון רש"י, ראה שם, וראה גם מכתב החזון איש שנדפס בליקוטים הנדמ"ח.

3. כתב הריטב"א: בפרק קמא דיבמות [יב ב] יש שתי לשונות, האחד: שמא תתעבר ותמות ודאי, והשני: שמא תתעבר ושמא תמות, ולפי הלשון

וכי **תימא** ליישב, שלא אמר שמואל אלא: **דבציר הוא דליכא** [אין אשה שיש לה פחות משהה חדשי נערות].

הא טפי יותר משהה חדשי נערות **איכא**, יש נשים שנמשך זמן נערותם מעבר לששה חדשים.

ואם כך היינו אומרים, הרי משכחת לה שעוברתו כשהיא נערה ומתה לאחר חדשי הריון מלאים כשהיא עדיין נערה, ובגרה בקבר.⁽⁸⁾

זה אינו, **דהא**: אין בין נערות לבגרות **אלא** ששה חדשים **קאמר** שמואל, ולשון "אלא" משמעותו היא, שאי אפשר בפחות משהה חדשים, ואף אי אפשר ביותר מכך!

הרי נתבאר שאין האשה יכולה לילד בעודה נערה, ונמצא, שאם מתה הבת בנערותה אז

וחכמים אומרים: אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת, זמן השמים ירחמו שלא יאונה לה כל רע, **שנאמר**: "שומר פתאים ה'".

הרי למדנו שהקטנה אינה יכולה להתעבר ולילד.

וכי תימא, שמא תאמר ליישב: לא עיברתו כשהיא קטנה, אלא **דאייעברא כשהיא נערה ואולידה כשהיא נערה**, שהיתה אף הורתו כלידתו כשהיא נערה.

כך אי אפשר ליישב, שהרי **ובשיתא ירחי** [בששה חדשים של נערות] **מי קא ילדה** [וכי יכולה היא לילד], והרי אינה יולדת אלא משנכנס החודש השביעי?!

וזו הרי אין לה אלא ששה חדשים של נערות, **דהאמר שמואל**: **אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים!**⁽⁷⁾

משומר מן השמים.

7. רבינו עקיבא איגר [בגליון השולחן ערוך או"ח סימן תקעא] הוכיח מסוגייתנו כדברי המגן אברהם שם, שאפילו בשנה מעוברת אין בין הנערות לבגרות אלא ששה חדשים, וחודש העיבור בכלל; שאם לא כן, הרי משכחת לה שתתעבר כשהיא נערה ותלד כשהיא נערה בחודש השביעי כשהיתה השנה מעוברת.

8. כן היא פשוטות כוונת הגמרא.

ואמנם צריך עיון, שהרי אם יש נערות שנמשך זמן נערותם יותר משהה חדשים, אם כן בהכרח שאין האשה נעשית בוגרת אלא כשתביא סימני בגרות [שאם לא כן עד מתי תימשך הנערות], ושוב אין שייך להסתפק כלל אם יש

לשאוב הזרע, שהרי גם כשזרע נתון באותו מקום אינה מתעברת ממנו, ומה לי אם הוא נתון שם, ומה לי אם הוא נתון על גבי מוך?! וראה מה שהקשה הרשב"א על רש"י.

ב. כתב ב"קובץ שעורים": צריך ביאור מאי שנא מכל ספק סכנה דדחי שבת ולא סמכינן על "שומר פתאים ה'", וכעין זה אמרו במסכת עבודה זרה דף ל, אוכל תאנים וענבים בלילה, ואינו חושש משום "שומר פתאים ה'", וכן במסכת נדה דף לא, משמש ביום תשעים משום "שומר פתאים ה'!"?

וצריך לומר, דאין האדם חייב להמנע ממנהג דרך ארץ, וממילא הוי כאילו אין בידו לשמור את עצמו ואז נשמר מן השמים, אבל במקום שיכול להזהר אינו בכלל "פתאים", ואם לא ישמור את עצמו הוא מתחייב בנפשו, ולא יהא

מר בר רב אשי בעי לה הכי, כלומר: מר בר רב אשי מפרש את ספיקו של רבא באופן אחר: (12)

"יש בגר בקבר", כלומר: האם מיתה [קבר] של הנערה עושה לקנס כמו שעושה לו הבגרות, שהיא מפקיעה את הכח שזיכתה התורה לאב בקנס של בתו, ואף זו כשמתה פקע זכותו של האב, והיא אינה בחיים כדי שתזכה בו כמו אחר בגרות, וגם אינה יכולה להורשה ליורשה, ונמצא שלא ישלם הבועל קנס.

"או אין בגר בקבר", כלומר: או אין הקבר עושה בגרות, וכח האב בעינו עומד?

ומסקינן על בעייתו של רבא: תיקו.

בעי מיניה רבא מאביי:

אביה הוא זה שירשה, ושוב אין נפקא מינה בין אם יש בגר בקבר ובין אין בגר בקבר, כי בין כך ובין כך של אביה הוא. (9)

אלא, מכח קושיא זו, מפרשת הגמרא את הנפקא מינה בבעייתו של רבא, לפי מה דקיימא לן שאין אדם יכול להוריש את הקנס (10) ליורשיו. (11)

והכי קמייבעיא ליה לרבא, כלומר: זו היא הנפקא מינה בספיקו של רבא:

יש בגר בקבר, ואם כן פקע זכותו של אב על ידי הבגר, והיא זו שהיתה אמורה לקבל את הקנס, ומאחר שמתה ואין אדם מוריש קנס ליורשיו לא זכה האב בקנס מדין ירושה, ונפטר הבועל מלשלם את הקנס.

או דלמא אין בגר בקבר, ולא פקע אב, שהרי היא כשאר נערות שהאב מעמיד את הבועל בדין וזוכה בקנס?

להקשות לעיל על הנפקא מינה שאמרה הגמרא בתחילה: "והא אין אדם מוריש קנס לבניו", אלא שהגמרא מקשה קושיא חזקה יותר. ויש מן האחרונים [הובאו דבריהם ב"משכנות הרועים" אות תרפח] שכתבו בשיטת רש"י, שיש חילוק לענין ירושת הקנס בין בן לשאר יורשים, שכל היורשים אינם באים אלא מכח ירושה, ואין ירושה כמה שעדיין לא זכתה בו, אבל בן במקום אב ואם הוא עומד, ושייך שיתבע הקנס במקום אמו, ולכן אם היה לה בן היה הוא תובע הקנס במקומה, אבל אב אינו יכול לתבוע הקנס במקום בתו, ופקע דין הקנס לגמרי, [ומיהו כשהקנס הוא לאב ולא לבת, אין הוא מוריש את הקנס אפילו לבניו, כמבואר לקמן מב ב, וראה דבריהם במקורם].

12. ולפי שיטתו של מר בר רב אשי, נמצא,

בגר — על ידי סימנים — בקבר?! וראה ב"הערות" שביאר מכח קושיא זו, שאין כוונת הגמרא לומר שאם תמצי לומר כן תתישב הנפקא מינה שנאמרה בספיקו של רבא, אלא שהגמרא דנה לגופו של ענין אם משכחת לה לידה כשהיא נערה, ראה שם.

9. לפי דברי האחרונים שבהערה 11, מתבאר קושיית הגמרא באופן אחר, והיא: איך אמרת "דבנה הוי" והרי אין לה בן.

10. כתב רש"י: קנס לאו ממון הוא להורישו לאביה בתורת ירושה כל כמה דלא גבתיה", ראה בסוגיית הגמרא לקמן מב ב, וכתב הרש"ש דלאו דוקא הוא, והכוונה עד העמדה בדין.

11. כתבו התוספות, שיכולה היתה הגמרא

לא נשואה"?!?

אלא ודאי, הואיל ונשואין מוציאין מרשות אב, הרי הן מוציאין אותה ממנו אף אחר שבא עליה ואינו מקבל את הקנס, ואף שאין פסוק המורה על כך, וכך יש לנו לומר במי שנתארסה, שהיות והאירוסין מוציאין מרשות אב לענין קנס, הרי הן מוציאין מרשות אב אף לאחר שבא עליה. (14)

ומשנינן: הכי השתא, אין הנדון דומה לראיה!

כי התם בנשואין, אכן מן המקרא הוא למד, וכך ילפינן:

הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב, שמשבגרה שוב אין לאביה שום רשות בה. (15)

לפי דעת רבי עקיבא שבמשנתנו, (13) שהאירוסין מוציאין אותה מרשות אב לענין קנס, והבא על נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה — אם בא עליה ואחר כך נתארסה קודם שעמד בדין על הקנס, מהו דין הקנס, האם לאביה הוא או לעצמה?

אמר ליה אביי לרבא: מי כתיב [וכי כתוב] "ונתן לאבי הנערה אשר לא ארוסה" עד שתדרוש: אם ארוסה היא בשעת נתינה אין הקנס לאביה?!?

ולטעמיה —

תיקשי לך הא דתניא: בא עליה ונשאת קודם העמדה בדין, הרי הקנס לעצמה.

ואמאי? מי כתיב "ונתן לאבי הנערה אשר

14. תמה רבינו עקיבא איגר, האיך מביא מברייתא זו ראיה לדבריו, והרי אדרבה מוכח בהיפוך, שהרי בברייתא איתא "בא עליה ונשאת", ומשמע הא בא עליה ונתארסה, הקנס לאביה!?

ויישב, דברייתא זו סבירא ליה כרבי עקיבא דברייתא שהבא על נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לאביה, ולשיטה זו הרי פשיטא שאם בא עליה ונתארסה קנסה לאביה, וכמבואר בהערה לעיל, אבל יש ללמוד מברייתא זו, דכשם שנישואין המוציאים מרשות אב, הרי הן מוציאין אפילו לאחר ביאה, הוא הדין אירוסין המוציאין מרשות אב לדעת רבי עקיבא דמתניתין, הרי הן מוציאין אפילו לאחר ביאה.

ובפשוטו, לאו בדוקא כתב רבי עקיבא איגר שברייתא זו כרבי עקיבא דברייתא, אלא הוא הדין שיש לפרשה כרבי יוסי הגלילי, כי אף לפי שיטתו אין האירוסין "מוציאין מרשות אב" רק שלפי שיטתו הן מוציאין מדין קנס לגמרי.

15. שלא מצאנו בתורה זכות לאב בבתו אלא

שמילתא דפשיטא ליה לאביי שבמות הנערה פקע דין הקנס, מיבעיא ליה לרבא, וכפי שאמרה הגמרא בתחילת הסוגיא.

13. כן כתבו התוספות, שספק הגמרא הוא לפי דעת הסובר קנסה לעצמה, כי לפי רבי עקיבא דברייתא הרי אין חילוק בין קודם אירוסין לאחר אירוסין; ופירשו התוספות את צדדי הספק, האם כיון שיצתה מרשות האב לענין קנס יהא קנסה לעצמה, או דילמא כיון דלשאר דברים לא יצתה מרשות האב, יהא הקנס לאביה.

והוא הדין שאין להסתפק אליבא דרבי יוסי הגלילי הסובר: אין לה קנס כלל, היות ולפי דעתו אין האירוסין מוציאין מרשות האב, אלא מוציאין מדין קנס לגמרי, ואין הספק אלא לרבי עקיבא דמתניתין שהאירוסין מוציאין מרשות אב, אם אף אחר שבא עליה מועילים האירוסין להוציא מרשות אב ושיהא הקנס לעצמה, שיטה מקובצת; [וראה בריטב"א שכתב מטעם אחר שאין בעיית הגמרא אליבא דרבי יוסי הגלילי].

ונישואין אף הן מוציאים מרשות אב. (16)

מה בגרות אם בא עליה כשהיא נערה ובגרה קודם העמדה בדין, הרי הקנס לעצמה, שהרי אמרה תורה: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה", ומלמד הכתוב שתהא נערה בשעת נתינה, אז יתן את הקנס לאביה.

אף נישואין אם בא עליה קודם שנשאת ונשאת קודם העמדה בדין, הרי הקנס לעצמה.

אלא אירוסין, מי קא מפקי מרשותא דאב לגמרי, וכי מוציאים האירוסין מרשות האב לגמרי עד שנדמה אירוסין לבגרות!?

והרי אף שמוציאים האירוסין במקצת מרשות האב לענין הפרת נדרים, שלא יפר לבדו כמו שהיפר עד אירוסיה, מכל מקום אף לאחר אירוסין עדיין היא ברשותו קצת, דהא תנן: נערה המאורסה אביה ובעלה כאחד מפירין לה נדריה.

ומאחר שאין האירוסין דומין למקרא שנאמר בבגרות, שוב אין לנו לומר מן הסברא שיוציאו האירוסין מרשות האב לאחר שבא עליה.

בנערות כגון: מכירה לאמה, קנס ומעשה ידיה, ואם לא חידשה תורה גם בבגרות מנין לנו לחדש כן, רש"י, וראה מה שתמה על זה רבינו עקיבא איגר בדרוש וחדוש.

16. וכמו שמצאנו לגבי הפרת נדרים שאף כי האב מיפר עד שתינשא, הרי לאחר נישואין שוב אינו מיפר כלל, רש"י.

17. א. במשנה לקמן מ א מתבאר כיצד משערים בושת ופגם.

ב. אין המפתה נותן בושת ופגם אלא כשיש

מתניתין:

המפתה נותן שלשה דברים, והאונס נותן ארבעה דברים.

המפתה נותן: א. בושת; ב. ופגם; ג. וקנס. (17)

מוסיף עליו האונס, שנותן את הצער, הרי ארבעה דברים לאונס. (18)

מה בין אונס למפתה? ומפרשת המשנה שלשה חילוקים ביניהם:

א. האונס נותן את הצער, ואילו המפתה אינו נותן את הצער.

ב. האונס נותן מיד קנס ואף על פי שכוונסה כפי שציותה עליו התורה: "ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל שלחה כל ימיו".

ואילו המפתה אינו נותן קנס אלא לכשיוציא, כלומר: אם לא יכנוס, (19) שהרי כך אמרה תורה: "מהור ימהרנה לו לאשה. ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול

לה אב, והבושת והפגם ניתנים לו, אבל כשאין לה אב, אינו נותן בושת ופגם כי היות ומדעתה היא עושה הרי היא מוחלת לו, ולענין קנס, דעת הבבלי שאף הוא אינו ניתן ביתומה מפותה, כמבואר לעיל לב א, ולקמן מ א, ואילו לדעת הירושלמי [הביאוהו הראשונים] נותן הוא קנס אפילו במפותה.

18. בגמרא יתבאר מה הוא הצער, ולמה מפתה אינו נותן אותו.

19. הכי מפרש בגמרא.

אבל אם **נמצא בה דבר ערוה** שזינתה תחתיו אחר שכנסה ונאסרה עליו כדין סוטה, או שמתחילה **אינה ראויה לבא בישראל**, וכגון שהיתה ממזרת.

הרי זה **אינו רשאי לקיימה**, שנאמר: **ולו תהיה לאשה, אשה הראויה לו**. (22)

גמרא:

שנינו במשנה: מוסיף עליו אונס שנותן את הצער:

מפרשת הגמרא: **צער דמאי**, מה צער יש לה לאנוסה שהוא צריך לשלם עבורו? (23)

אמר אבהו דשמואל: **צער שחבטה על גבי קרקע** כדי לאנוסה, הוא הצער שחייב האונס לשלם.

כמוהר הבתולות", הרי שלא נצטוה לשקול קנס אלא אם לא ישאנה לאשה.

ג. **האונס שותה בעציצו** [בכלי שבחר לשתות בו], (20) כלומר: על כרחו ישאנה ולא יוציאנה עולמית וכמו שנאמר "ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה" (21) כל ימיו", וגם אם אינה רצויה לו הרי זה ישאנה, וכדמפרש המשנה ואזיל.

והמפתה אם רצה להוציא את מפותתו **מוציא**, והוא הדין שאם רצה אינו כונסה לכתחילה.

מפרשת המשנה: **כיצד האונס שותה בעציצו?**

אפילו אם היא היגרת, ואפילו אם היא סומא, ואפילו אם היא מוכת שחין, צריך הוא לקיים "ולו תהיה לאשה" אם תרצה בכך.

ותירצו בשם ר"י: "צער בעילה משום תאות תשמיש אינו בא בשעת תשמיש אלא אחר כך, וכל צער החבלה דמחייב היינו אותו צער הבא לו בשעת חבלה, אבל מה שבא לו אחר כך, מיפטר, דגרמא בעלמא הוא, הלכך בעי צער דמאי"; וראה עוד תירוץ בדבריהם בשם רשב"א, [על מה שכתבו התוספות דגרמא בעלמא הוא, כתב הגאון רבי אלעזר משה הורוויץ זצ"ל "דבר תימא הוא לומר כן"].

והריטב"א כתב בשם ר"י: להכי לא אמר דהיינו צער של השרת בתולים, משום שצער הבא "בשעת השרה ממש, הנאת התשמיש נוח לך מן הצער, ועוד, דאם כן אפילו מפותה נמי, וכל שכן צער שלאחר גמר ביאה דליכא למימר, שאין אדם משלם צער אלא אותו שהוא בשעת חבלה ממש".

20. לדעת רש"י "עציץ" הוא כלי, אבל לדעת הרמב"ם בפירוש המשניות עציץ הוא כלי מאוס, וכן פירש הרע"ב; וכתב התוספות יום טוב בדרך אפשר שהוא גרף של רעי, ראה שם; וראה מה שכתב בשיטה מקובצת בשם תלמידי רבינו יונה.

21. טעות סופר הוא ברש"י שכתוב: "לא יוכל לשלחה", דזה כתוב גבי מוציא שם רע [כב יט], ואילו גבי אונס כתוב "לא יוכל שלחה".

22. בהערות שבגמרא על פיסקא זו של המשנה יתבאר פשר הלימוד מ"ולו תהיה לאשה".

23. הקשו התוספות: וכי לא ידע הש"ס שיש צער גדול לבתולה בביאה ראשונה, וכמה קטנות חולות מזה?! ?

מתקיף לה רבי זירא:

אמרו לו חכמים: אינו דומה נבעלת באונס שיש לה צער, לנבעלת ברצון על ידי בעלה שאין לה צער!

הרי מוכח שאין הצער — אותו חייב הוא לשלם לפי חכמים החלוקים על רבי שמעון — צער של חבטה על גבי קרקע, שהרי על צער זה לא היה אומר רבי שמעון "שסופה להצטער תחת בעלה", כי אין הבעל חובטה.

אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: הצער אותו חייב האונס לשלם לפי חכמים, הוא צער של פיסוק הרגלים.⁽¹⁾

וכן הוא [הכתוב] אומר שיש צער בפיסוק הרגלים, שהרי אמר הנביא דרך גנות: ותפשקי את רגליך לכל עובר, כי מרוב

אלא מעתה שעל צער החבטה הוא חייב, וכי אם חבטה על גבי שיראין שאין לה צער חבטה, הכי נמו דפטור, וכי יהיה הוא פטור מלשלם צער?!

וכי תימא הכי נמי, שמא תאמר: אכן אם לא היה צער של חבטה אין הוא משלם את הצער?

הרי יש הוכחה אחרת מברייתא שלא על צער זה הוא חייב!⁽²⁴⁾

והתניא: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון לחלוק על משנתנו: אף אונס אינו משלם את הצער, מפני שסופה להצטער תחת בעלה.

לט-ב

ובשיטה מקובצת כתב על זה "אין במשמע לישנא דתלמודא כן", והיינו, דדרך הגמרא כשהיא אומרת "וכי תימא הכי נמי", הרי היא מביאה הוכחה שאין הדבר כן, ואילו כאן אין הגמרא מביאה הוכחה שאפילו אם חבטה על גבי שיראין הרי הוא חייב לשלם את הצער, אלא הגמרא מסכימה שדבר זה אפשרי, אלא שהיא מוכיחה ממקום אחר ומטעם אחר שלא כעיקר הדברים.

וראה מה שביאר שם, וראה "הערות".

1. צריך ביאור, כי הרי צער של פיסוק הרגלים הוא צער בכל ביאה וביאה, ואם כן מה שייך לומר "סופה להצטער תחת בעלה", וכי מפני שעתידה היא להצטער צריך הוא להוסיף צער על צערה, והניחא לפי מסקנת הגמרא שהצער הוא צער של ביאה ראשונה, שפיר יש לומר, שצער זה עתידה היא להצטער, ועכשיו שזה ציערה שוב לא תצטער תחת בעלה ולא הפסיד אותה מאומה, אבל בצער פיסוק הרגלים הרי

ומבואר מדברי הריטב"א דסברת "הנאת התשמיש נוח לה מן הצער" אינו לומר שכדאי הוא לה ומסכמת לסבול בשבילו, דאם כן תועיל סברא זו גם לצער שבא אחר התשמיש, והריטב"א כתב שזה מועיל לפוטרו רק מצער הבא בשעת השרה ממש, אלא הכוונה היא, דבאותה עשה הנאתה מרובה מצערה וכאילו אין כאן צער; וראה עוד מזה בהערות בהמשך הסוגיא.

ובפשוטו זה הוא גם מה שכתבו התוספות בשם ר"י "צער בעילה משום תאות תשמיש אינו בא בשעת תשמיש", והכוונה כדברי הריטב"א משמו, שאין כאן צער להתחייב עליו, ואף שבפועל מצטערת היא; אבל לשון תוספות הרא"ש הוא: "צער בעילה בשעת ביאה ליכא, דאינה מרגשת מחמת הנאת התשמיש וכו'", וראה עוד ברש"י על דברי הגמרא בעמוד ב "משל דמפתה".

24. כן היא פשוטת כוונת הגמרא.